

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

**METODOLOGIA ÎNTOCMIRII
ACTELOR PROCEDURALE PENALE**
(asistenții judiciari)

CURRICULUM

FORMATOR:

Vladimir TIMOFTI,
Judecător la Curtea Supremă de Justiție

CHIȘINĂU – 2013

I. PRELIMINARII

Întocmirea actelor procedurale penale în strictă conformitate cu prevederile legale este o cerință de bază a Codului de procedură penală și o garanție a respectării drepturilor omului în cadrul urmăririi penale și a judecării cauzei concrete, garanție asigurată și de dreptul la un proces echitabil, prevăzută de art. 6 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.

Problema întocmirii actelor procedurale a fost discutată și de către Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) și expusă în Avizul nr. 11 (2008) privind calitatea hotărârilor judecătorești, ceea ce accentuează actualitatea ei la nivel european.

Prin actul procedural se finalizează orice acțiune procesuală și doar prin întocmirea corectă și legală a actului procedural poate fi atins scopul procesului penal de protejare a persoanelor fizice și juridice de infracțiuni, precum și de fapte ilegale ale persoanelor cu funcție de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor și de judecare a cauzelor penale. Capacitatea de a întocmi acte procedurale este foarte importantă pentru judecători și procurori, de aceea abilitățile practice care trebuie să fie cultivate audienților Institutului Național al Justiției urmează să se bazeze pe aptitudinile de a analiza circumstanțele de fapt ale cauzei, de a aprecia mijloacele de probă și a aplica cadrul normativ în situații concrete.

Curriculumul la disciplina Metodologia întocmirii actelor procedurale penale - în calitate de component al modulului Drept procesual penal - se axează pe trei niveluri comportamentale, cu divers grad de complexitate: cunoaștere, aplicare, integrare.

Nivelul cunoașterii presupune acumularea cunoștințelor teoretice privitor la întocmirea actelor procedurale penale, precum și la verificarea actelor procedurale întocmite de organul de urmărire penală. Ținând cont de faptul că audienții INJ sunt, cel puțin, licențiați în drept, nivelul cunoașterii se va manifesta pe cizelarea cunoștințelor pe care le dețin deja și cu care pot opera pentru a trece la nivelul următor.

Nivelul aplicării presupune capacitatea de a interpreta corect legislația procesuală în vigoare, capacitatea de a depista carențe și contradicții legislative și abilitatea de a lua soluția cea mai optimă în asemenea situații concordând-o cu jurisprudența CEDO care, după cum a menționat Curtea Constituțională nr. 10 din 16 aprilie 2010, este parte componentă a cadrului legal național.

Nivelul integrării presupune aptitudinile de aplicare în practică a cunoștințelor teoretice referitoare la normele de drept procesual penal, soluționarea corectă a situațiilor în cazuri concrete, ținând cont atât de legea materială, cât și de cea procesuală, precum și de jurisprudența CEDO și cea națională în domeniu. Nivelul comportamental de integrare constituie finalitatea procesului de instruire inițială a viitorilor judecători și procurori.

În acest sens, curriculumul reprezintă un document ce determină competențele profesionale ale audienților necesare pentru integrarea lor în viitoarea activitate profesională. Din această perspectivă, studiul modulului prezentat este orientat spre familiarizarea cu modificările și completările care s-au produs în legislația procesual penală, selectarea, studierea și aplicarea practicii judiciare naționale și a jurisprudenței CEDO, pentru a fortifica cunoștințele acumulate, a consolida spiritul de respect pentru lege și pentru justițiabili.

II. OBIECTIVELE GENERALE

La nivel de cunoaștere și înțelegere:

- să clarifice viziunile generale privind actele procedurale penale;
- să identifice categoriile actelor procedurale;
- să clasifice categoriile actelor procedurale penale în funcție de emitenți, de fazele procesului penal;
- să stabilească legătura normelor dreptului material și procesual la întocmirea actelor procedural penale, inclusiv:
- să cunoască ce fel de acte se întocmesc la diferite faze ale procesului penal;
- să poată aprecia legalitatea și corectitudinea actului procedural întocmit de către organul de urmărire penală și, în caz de necesitate, să dispună excluderea acestuia din dosarul penal sau, după caz, să declare nulitatea acestuia;
- să distingă efectele juridice ale fiecărui act procedural întocmit corect sau eronat;
- să determine normele procesuale aplicabile pentru întocmirea actelor de procedură penală;
- să descrie procedura întocmirii actelor procedurale necesare în cadrul procedurii generale și a procedurilor speciale din Codul de procedură penală,

La nivel de aplicare:

- să argumenteze rațiunea motivărilor utilizate în actele procedurale penale;
- să estimeze rolul practicii judiciare în perfecționarea metodologiei de întocmire a actelor de procedură penală;
- să generalizeze practica judiciară în soluționarea cauzelor penale pentru a determina deficiențele în aplicarea legislației procesual penală.

La nivel de integrare:

- să întocmească actele procedurale penale conform cerințelor normelor de drept procesual penal și în concordanță cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte și cu jurisprudența CEDO;
- să aprecieze legalitatea și corectitudinea întocmirii actelor procedurale penale efectuate de către organul de urmărire penală;
- să facă propuneri de ajustare a legislației și practicii naționale cu legislația europeană și practica CEDO.

III. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Numărul de ore		Modalitatea de evaluare	Responsabil de disciplină
C	S	Teste pentru verificarea cunoștințelor	Vladimir Timofti
4	8		

IV. TEMATICA ȘI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR

a) Tematica și repartizarea orientativă a orelor de curs

Nr. crt.	TEMA:	Realizarea în timp (ore)
1.	Noțiunea și felurile actelor procedurale.	2
2.	Actele procesuale întocmite de judecător.	2
TOTAL		4

b) Tematica și repartizarea orientativă a orelor de seminar

Nr. crt.	TEMA:	Realizarea în timp (ore)
1.	<p>Categoriile de acte procedurale penale:</p> <p>Categoria de acte procedurale adoptate de organul de urmărire penală (de ofițerul de urmărire penală și de procuror), de judecătorul de instrucție la faza de exercitare a controlului judecătoresc asupra urmăririi penale și la faza de executare a hotărârilor penale, de către judecător la faza de judecare a cauzei în prima instanță, de către judecătorii la faza de examinare a apelului, recursului ordinar și recursului în anulare.</p> <p>Deosebirea dintre actele procedurale adoptate la faza de judecare a cauzei: sentință, decizie, hotărâre, încheiere.</p> <p>Esența și importanța actelor procedurale penale. Cerințele care se înaintează față de actele procedurale penale (legal, întemeiat, motivat, clar, echitabil).</p> <p>Modificarea actelor procedurale exercitată de către organul sau instanța care a pronunțat-o. Corectarea erorilor materiale în cuprinsul unui act procedural. Înlăturarea unor omisiuni vădite.</p> <p>Structura actului procedural (părțile lui componente).</p> <p>Structura actului procedural emis de organul de urmărire penală.</p> <p>Structura actului emis de judecătorul de instrucție.</p> <p>Structura actului procedural emis de instanța de judecată</p> <p>Rămânerea definitivă a actului procedural penal. Noțiuni generale.</p> <p>Efectele juridice ale actului procedural rămas definitiv.</p>	1

	Punerea în executare a actelor procedurale penale. Punerea în executare a actelor procedurale adoptate de instanță. Încheierile interlocutorii. Cuprinsul și importanța lor.	
2.	Actele procedurale întocmite la faza de urmărire penală și de control judecătoresc al acestora: Actele procedurale adoptate la faza de urmărire penală. Organul emitent (ofițer de urmărire penală, procuror). Controlul exercitat de către procuror asupra actelor procedurale ale ofițerului de urmărire penală. Excluderea de către procuror a actelor procedurale întocmite cu încălcări grave ale legii procesual penale. Actele procedurale adoptate de către judecătorul de instrucție în faza controlului judecătoresc asupra urmăririi penale. Acte procedurale adoptate în urma demersurilor privind autorizarea acțiunilor procesual penale sau a exercitării activității operative de investigații. Acte procedurale de audiere a martorilor. Acte procedurale privind examinarea demersurilor de aplicare a măsurilor procesuale de constrângere. Acte procedurale adoptate în urma soluționării plîngerilor împotriva actelor ilegale ale procurorului.	1
3.	Actele procedurale întocmite la faza punerii pe rol a cauzei penale: Repartizarea aleatorie a cauzelor penale. Actele de redistribuire a cauzelor. Actele procedurale ale judecătorului în ședința preliminară. Procesul-verbal al ședinței preliminare și încheierea instanței. Sentința de încetare a procesului penal.	1
4	Actele procedurale întocmite la faza judecării cauzei penale: Actele procedurale întocmite în partea pregătitoare a ședinței de judecată. Exigențe de formă și de conținut față de încheierile care pot fi emise în cadrul judecării cauzei penale. Perfectarea actelor procedurale pe parcursul judecării cauzei în fond. Întocmirea procesului-verbal al ședinței de judecată, cuprinsul și importanța lui.	1
5.	Adoptarea sentinței sau deciziei: Adoptarea sentinței sau deciziei și pronunțarea ei. Chestiunile pe care trebuie să le soluționeze instanța la adoptarea sentinței și deciziei. Sentința de condamnare, de achitare și de încetare a procesului, părțile componente și exigențele înaintate față de acestea. Întocmirea sentinței sau a deciziei de condamnare, de achitare și de încetare a procesului penal. Dispozitivul sentinței. Redactarea sentinței. Înmînarea copiei sentinței sau deciziei.	3
6.	Actele procedurale întocmite la faza executării hotărîrilor judecătorești penale: Categoria de acte procedurale adoptate de către judecătorul de instrucție la faza executării hotărîrilor judecătorești. Punerea în executare a acestor hotărîri.	1
TOTAL		8

V. OBIECTIVELE DE REFERINȚĂ ȘI CONȚINUTURI

OBIECTIVELE DE REFERINȚĂ	CONȚINUTURI
<ul style="list-style-type: none"> – să explice noțiunea și felurile actelor procedurale penale; – să clasifice actele procedurale penale; – să identifice actele organului de urmărire penală, ale procurorului și ale instanței de judecată; – să deosebească criteriile de perfectare a încheierilor, deciziilor, sentințelor și a hotărârilor instanțelor de judecată; – să cunoască cerințele înaintate față de actele procedurale penale; – să recunoască criteriile de modificare și completare a actelor procedurale; – să prezinte structura actului procedural penal emis de diferiți emitenți; – să conștientizeze importanța rămânerii definitive a actului procedural penal și efectele juridice ale acestuia; – să argumenteze necesitatea și importanța încheierii interlocutorii; – să cunoască modul de perfectare și conținutul procesului-verbal al ședinței de judecată. 	<p><i>Tema 1. Categoriile de acte procedurale penale</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Clasificarea actelor procedurale. • Acte adoptate de ofițerul de urmărire penală. • Acte adoptate de procuror. • Acte adoptate de judecătorul de instrucție. • Acte adoptate de instanța de fond. • Ordonanțe. • Demersuri. • Încheieri judecătorești. • Decizii. • Sentințe. • Hotărâri.
<ul style="list-style-type: none"> – să ierarhizeze actele procedurale la faza de urmărire penală după organul emitent; – să sesizeze rolul procurorului privind controlul asupra actelor procedurale ale ofițerului de urmărire penală și de excludere a actelor procesual viciate din dosarul penal; – să argumenteze rolul judecătorului de instrucție în controlul judecătoresc al actelor de urmărire penală; – să întocmească demers pentru autorizarea acțiunilor de urmărire penală; – să întocmească încheieri de autorizare a acțiunilor de urmărire penală; – să emită încheieri pe marginea demersului de aplicare a măsurilor procesuale de constrângere; – să înțeleagă specificul adoptării încheierii de soluționare a plîngerii împotriva actelor ilegale ale procurorului. 	<p><i>Tema 2. Actele procedurale întocmite la faza de urmărire penală și de control judecătoresc</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Demersul procurorului de autorizare a interceptării telefonice. • Încheierea de autorizare a interceptării telefonice. • Ordonanța procurorului de a exclude din dosar actele procedurale viciate. • Demers de aplicare a arestării preventive. • Încheiere de refuz de a elibera mandat de arestare preventivă. • Demers de prelungire a arestării preventive. • Încheiere de prelungire a arestării preventive. • Încheiere privind refuzul procurorului pe marginea plîngerii împotriva actului ofițerului de urmărire penală.
<ul style="list-style-type: none"> – să explice necesitatea aplicării principiului repartizării aleatorii a cauzelor penale; – să sesizeze rolul întocmirii actului procedural la orice modificare a completului de judecată; 	<p><i>Tema 3. Actele procedurale întocmite la faza de punere pe rol a cauzei penale</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Încheiere privind soluționarea cererilor și demersurilor. • Încheiere de transmitere a cauzei penale

<ul style="list-style-type: none"> – să stabilească ce acte procedurale adoptă judecătorul în ședința preliminară; – să cunoască necesitatea și termenul petrecerii ședinței preliminare pe dosarul penal; – să înțeleagă rolul competenței judecării cauzei penale; – să perfecteze încheieri referitoare la transmiterea cauzei după competență, la suspendarea procesului în legătură cu boala inculpatului, la fixarea termenului de judecare a cauzei; – să analizeze cerințele pentru întocmirea sentinței de încetare a procesului în ședința preliminară; – să explice necesitatea întocmirii procesului-verbal al ședinței preliminare. 	<p>după competență.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sentință de încetare a urmăririi penale din lipsa plîngerii victimei pentru pornirea urmăririi penale. • Încheiere de suspendare a procesului penal în legătură cu boala inculpatului. • Încheiere de fixare a termenului de judecare a cauzei. • Procesul – verbal al ședinței preliminare.
<ul style="list-style-type: none"> – să cunoască importanța părții pregătitoare a ședinței de judecată și actele procedurale adoptate la această etapă; – să conștientizeze rolul președintelui de ședință în desfășurarea procesului, inclusiv la soluționarea cererilor și demersurilor; – să identifice actele necesare de a fi îndeplinite în partea pregătitoare a ședinței de judecată; – să stabilească încheierile necesare în cadrul ședinței de judecare a cauzei; – să evidențieze specificul încheierilor de soluționare a chestiunii judecării cauzei în lipsa vreuneia din părți; – să analizeze incidentele procesuale și modul de perfectare documentară a încheierilor de amânare și de suspendare a procesului; – să stabilească cazurile și modul de numire a expertizelor în ședința de judecată; – să cunoască importanța și cuprinsul procesului-verbal al ședinței de judecată 	<p><i>Tema 4. Actele procedurale întocmite la faza judecării cauzei penale</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Încheiere de soluționare a cererii de recuzare. • Încheiere de soluționare a cererii de judecare a cauzei în lipsa unei părți. • Încheiere de suspendare a procesului penal. • Încheiere de amânare a procesului. • Încheiere de suspendare a procesului. • Încheiere de numire a expertizei. • Procesul – verbal al ședinței de judecată.
<ul style="list-style-type: none"> – să argumenteze chestiunile pe care trebuie să le soluționeze instanța la adoptarea sentinței; – să identifice părțile componente ale sentinței; – să întocmească sentințe de condamnare; – să recunoască criteriile de diferențiere a întocmirii sentinței de achitare; – să explice cazul și modul de întocmire a sentinței de încetare a procesului penal; – să sesizeze rolul la adoptarea sentinței și părțile ei componente; – să cunoască necesitatea și termenele 	<p><i>Tema 5. Întocmirea sentințelor sau deciziilor</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sentința sau decizia de achitare. • Sentința sau decizia de condamnare. • Sentința sau decizia de încetare a procesului penal. • Deliberarea și adoptarea sentinței sau deciziei. • Stabilirea locului, datei și orei pronunțării hotărârii motivate și înmînarea ei.

pronunțării sentinței motivate, precum și modul de informare a părților despre pronunțarea sentinței motivate.	
<ul style="list-style-type: none"> – să cunoască chestiunile care urmează a fi soluționate de instanță la executarea pedepsei; – să identifice categoria de acte procedurale adoptate la faza de executare a pedepsei penale; – să perfecteze încheieri privind soluționarea chestiunilor legate de executarea pedepselor penale; – să conștientizeze rolul punerii în executare a încheierilor privind soluționarea chestiunilor legate de executarea pedepsei penale. 	<p><i>Tema 6. Întocmirea încheierilor privind executarea hotărârilor judecătorești penale</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Părțile componente ale încheierii privind executarea hotărârilor judecătorești. • Încheiere de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen. • Încheiere de înlocuire a părții din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă. • Încheiere de liberare de la executarea pedepsei a persoanei grav bolnave. • Încheiere de reabilitare judecătorească. • Încheiere de înlocuire a amenzii cu muncă neremunerată. • Încheiere de anulare a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei. • Încheiere de liberare de pedeapsă în temeiul actului de amnistie.

VI. SUGESTII PENTRU ACTIVITATEA INDIVIDUALĂ A AUDIENTULUI

SUBIECTE/ PROBLEME	MODALITĂȚI DE REALIZARE	MODALITĂȚI DE EVALUARE
1. Ordonanțele organului de urmărire penală;	Controlul legalității adoptării ordonanțelor de către ofițerul de urmărire penală.	Prezentarea rezultatelor la mese rotunde, seminare comune.
2. Ordonanțe, demersuri ale procurorului;	Elaborarea de proiecte de acte procedurale de către procuror.	Prezentarea rezultatelor la mese rotunde, seminare comune.
3. Încheieri ale judecătorului de instrucție;	Elaborarea de proiecte de încheieri ale judecătorului de instrucție.	Prezentarea rezultatelor la mese rotunde, seminare comune.
4. Sentințe, decizii; Încheieri judecătorești;	Elaborarea unui proiect de proces-verbal al ședinței de judecată.	Prezentarea rezultatelor la mese rotunde, seminare comune.
5. Procesul-verbal al ședinței de judecată	Confruntarea actelor procedurale întocmite de audienți cu cele întocmite de procurori, judecători.	Prezentarea rezultatelor la mese rotunde, seminare comune.

NOTĂ: Pentru realizarea obiectivelor tuturor conținuturilor din curriculum, audientul va realiza forme de activitate individuală, precum:

- studiul notițelor de curs, al suporturilor de curs și al manualelor în bibliotecă;
- consultarea comentariilor și a dicționarelor de specialitate;
- studiul suportului normativ curent, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova;
- studiul practicii judiciare a Curții Europene pentru Drepturile Omului, a Curții Supreme de Justiție, a altor instanțe judecătorești și organe de drept, publicate oficial;
- accesarea, acumularea și studiul informației din rețeaua Internet și din alte surse accesibile.

VII. EVALUAREA DISCIPLINEI

Evaluarea curentă a rezultatelor academice:

- Participarea audienților la activitățile practice (răspunsuri orale, participare la dezbateri, prezentări de rapoarte/comunicări/ informații)
- Probe scrise: două testări obligatorii care vor conține sarcini de mai multe niveluri cu:
 - obiective de cunoștințe;
 - obiective de capacități;
 - obiective de competențe profesionale și aptitudini.
- Pregătirea unui referat științific și/sau aplicativ pe o problemă propusă pentru activitățile individuale

În cadrul activităților practice se va realiza:

- Studiarea și rezolvarea spețelor;
- Activități de grup;
- Studiu de caz;
- Redactarea de către audienți a actelor procedurale penale;
- Studiarea dosarelor, a actelor procedurale;
- Proceduri de interpretare și aplicare corectă a legii;
- Însușirea și aplicarea corectă a terminologiei de specialitate;
- Simularea de procese;
- Studiu individual al literaturii de specialitate, al experienței naționale și internaționale din domeniu;
- Modelări/simulări de situații concrete.

VIII. REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Constituția Republicii Moldova.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
3. Codul penal al Republicii Moldova.
4. Culegere de hotărâri explicative. - Chișinău, 2000.
5. Culegere de hotărâri explicative. - Chișinău, 2002.
6. Culegere de hotărâri explicative. - Chișinău, 2006.
7. Sinteza practicii judiciare. - Chișinău, 2000.
8. Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului, culegere selectivă, 3 volume. - Chișinău, 2006.
9. Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului, culegere selectivă, 4 volume. Iași: Polirom, 2000 - 2004.
10. Jurisprudența instituțiilor internaționale de drept în problematica refugiaților, 4 volume. - Chișinău, 2000 – 2006.
11. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție, nr. 5 din 19 iunie 2006, privind sentința judecătorească.
12. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție, nr. 7 din 4 iulie 2005, cu privire la practica aplicării controlului judecătoresc de către judecătorul de instrucție în procesul urmăririi penale.
13. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție, nr. 17 din 19 iunie 2000, privind aplicarea în practica judiciară de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Convenției pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale.
14. Hotărârea Curții Constituționale, nr. 55 din 14.10.1999, privind interpretarea unor prevederi ale art. 4 din Constituția Republicii Moldova.
15. Hotărârea CEDO din 4.10.2005, Becciev vs Moldova.
16. Hotărârea CEDO din 4.10.2005, Șarban vs Moldova.
17. Hotărârea CEDO din 13.09.2005, Ostrovar vs Moldova.
18. Hotărârea CEDO din 4.04.2006, Corsacov vs Moldova.
19. Hotărârea CEDO din 11.07.2006, Boicenco vs Moldova.
20. Hotărârea CEDO din 7.11.2006, Holomiov vs Moldova.
21. Hotărârea CEDO din 19.12.2006, Oferta Plus SRL vs Moldova.
22. Hotărârea CEDO din 16.01.2007, Bujnița vs Moldova.
23. Hotărârea CEDO din 16.12.2008, Levința vs Moldova.
24. Hotărârea CEDO din 20.10.2009, Valeriu și Nicolae Roșca vs Moldova;
25. Hotărârea CEDO din 15.12.2009, Gavrilovici vs Moldova;
26. Hotărârea CEDO din 18.05.2010, Vetrenco vs Moldova;
27. Hotărârea CEDO din 11.10.2011, Gorobeț vs Moldova;
28. Hotărârea CEDO din 15.05.2012, Sochichiu vs Moldova;
29. Hotărârea CEDO din 26.06.2012 Ghirea vs Moldova etc.
30. Cod de procedură penală, Comentariu. - Chișinău: Cartier juridic, 2005; grup de autori.
31. Codul penal comentat și adnotat. - Chișinău: Cartier juridic, 2005; grup de autori.
32. Codul penal al Republicii Moldova, Comentariu. – Chișinău: ARC, 2003; grup de autori;
33. Modele de acte procedurale penale, volumul II, Chișinău 2007, grup de autori;
34. Depistarea, cercetarea și calificarea infracțiunilor de corupție. - Chișinău: ARC, 2005; grup de autori.
35. Protecția drepturilor omului la aplicarea măsurilor procesuale de constrângere. - Chișinău: ARC, 2006, grup de autori.
36. Cercetarea infracțiunilor contra persoanei. – Chișinău: ARC, 2004; grup de autori.
37. Jurisprudența privind infracțiunile de corupție: ULYSSE, 2003; grup de autori.
38. Administrarea eficientă a justiției. – Chișinău: Cartier juridic, 2006; grup de autori.

39. Marin Voicu, Protecția europeană a drepturilor omului, Teorie și jurisprudență. - București: Lumina LEX, 2001.
40. Ursula Kilkelly. Dreptul la respectarea vieții private și de familie: Ghid privind punerea în aplicare a articolului 8 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, editat în Republica Moldova, 2003.
41. Nuala Mole, Catarina Harby. Dreptul la un proces echitabil, privind punerea în aplicare a articolului 6 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, editat în Republica Moldova, 2003.
42. Monica Macovei. Libertatea și siguranța persoanei, privind punerea în aplicare a articolului 5 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, editat în Republica Moldova, 2003.
43. Aisling Reidy. Interzicerea torturii, privind punerea în aplicare a articolului 3 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, editat în Republica Moldova, 2003.
44. Jean-Francois Akandji-Kombe. Obligațiunile pozitive în virtutea Convenției Europene a Drepturilor Omului, Ghid pentru punerea în aplicare a Convenției Europene a Drepturilor Omului, editat în Republica Moldova, 2006.
45. Caren Reid, Ghidul specialistului în Convenția Europeană a Drepturilor Omului. – Chișinău: Cartier juridic, 2005;
46. Avizul nr. 11 (2008) al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) în atenția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind calitatea hotărârilor judecătorești;
47. Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, apare lunar din ianuarie 1996.
48. Jurisprudența CEDO și jurisprudența CSJ; Moldlex, Practica judiciară, Practica cu privire la cauzele penale și contravenționale;
49. Registrul de Start, http://justice.md/md/jud_gen/
50. <http://jurisprudentacedo.org>
51. Baza de date a Curții Supreme de Justiție: www.csj.md.